

MedieKultur Særnummer

1994

© Forfatterne og Mediekultur
Omslag: John Adam Linneballe, MAA, IDD

Tryk: Werk's Offset, Aarhus
ISSN 0900-9671

Dette særnummer er udgivet i samarbejde med Folkekirkens Nødhjælp som opfølgning på konferencen *TV og Video i Latinamerika*, afholdt af Folkekirkens Nødhjælp 26.-28. november 1992, Fuglsøcentret, Djursland. Nummeret er udgivet med støtte fra EF.

Redaktion

Ib Bondebjerg, Københavns Universitet
Hanne Bruun, Aarhus Universitet
Per Jauert, Aarhus Universitet
Jørgen Poulsen, Roskilde Universitetscenter
Kim Schrøder, Roskilde Universitetscenter (ansvarshavende)
Anne Tortzen

For Folkekirkens Nødhjælp:
Lisa Klöcker
Thomas Tufte

Redaktions- og tidsskriftadresse

MedieKultur
Fibigerstræde 16
9220 Aalborg Ø
Telf. 9815 8522, lok. 2974, kl 8.30-15.30

Giro

4 10 62 96

Priser

Særnummeret koster 40 kr. i løssalg.
Abonnement for 1993/94 (nr. 21+22): 160 kr, 1992/93: (19+20): 160 kr.
Enkeltnumre: 75 kr. Fra og med nr. 17: 90 kr.
MedieKultur nr. 1, 2, 3, 7, 10, 14 og 15 er udsolgt.
(se temaoversigten bagerst i dette nummer)
Ved køb af mindst 5 numre i samme bestilling: 50 kr. pr. eksemplar.
Tidligere numre af det gamle »Massekultur og medier«: 30 kr. pr. eks.
Abonnement og enkeltnumre betalles ved at indbetale beløbet på ovennævnte giro og angive de ønskede numre.

Udgiver

Sammenslutningen af Medieforskere i Danmark

Indledning

De sidste 10-15 år har studier af populærkulturen og dens produkter, bl.a. tv-fiktion, været på mode i vesteuropæisk medieforskning. Men vesteuropæerne er ikke alene om at rette søgelyset i denne retning. Også i Latinamerika blomstrer debatten blandt medie- og kulturforskere om, hvilken betydning og vægt populærkulturen og dens produkter skal tillægges i forskningen. Vi håber med dette særnummer af *MedieKultur* at kunne give læserne et indblik i nogle af de temaer og den debat, der præger latinamerikansk kultur- og medieforskning og dermed sætte den danske og vesteuropæiske forskning ind i et større perspektiv.

Dette nummer af *MedieKultur* er blevet til på baggrund af Konferencen om Video og TV i Latinamerika, som Følgekirkenes Nødhjælp afholdt i november 1992 med deltagelse af en række latinamerikanske medieforskere og -producenter. Det rummer bidrag af både forskere og praktikere, artikler som formidler et spændende indblik i kulturer og samfund, der nok er fremmedartede, men hvor udviklingen samtidig har mange træk til fælles med Vesteuropa. Også i Latinamerika præges medieudviklingen af koncentration, internationalisering og industrialisering af produktionen samtidig med, at den lokale produktion af tv-, video- og radio-programmer vokser. Men de historiske rødder og den kulturelle kontekst er nogle andre – og det præger både mediedebatten og teoriudviklingen.

Den sociale og politiske bevidsthed blandt de latinamerikanske forskere er stærk, og det politiske engagement, som nogle savner i 90'ernes vestlige medieforskning, er stadig til stede i den latinamerikanske debat om mediernes sociale og politiske funktion. Opgøret med den marxistiske kulturforståelse og opblødning af kulturbegrebet står centralt i 90'ernes latinamerikanske kultur- og medieforskning. Forskningens tyngdepunkt ligger ikke længere i socio-politiske makro-analyser, men bevæger sig i retning af mikro-analyser, f.eks. af publikums oplevelser af tv-fiktion. Men de latinamerikanske forskere slipper ikke det socio-politiske perspektiv. Dertil er den politiske, sociale og kulturelle ulighed og mangeartheth, de lever og arbejder i, for påtrængende. Deres reto-

rik afspejler det stærke sociale og politiske engagement.

Den første artikel, *Kristian Paludans* »Kommunikation og udvikling«, tegner de nordlige bistandsorganisationers syn på den udvikling, der er sket på området kommunikation og udvikling de sidste årtier og lægger et forslag til en fælles Nord-Syd dagsorden for kommunikation frem. Paludans artikel udgør således den overordnede forståelsesramme, hvori de øvrige artikler skal læses.

Disse artikler falder i tre dele. De tre første bidrag gengiver kultur- og medieteoritiske diskussioner, som giver et indtryk af hovedpunkterne i medieforskningsdebatten i Latinamerika idag. *Elizabeth Fox* tager fat om et begreb, der tidligere stod centralt i latinamerikansk medieforskning: Kulturel afhængighed. Artiklen giver en retrospektiv analyse af det kulturelle afhængighedsforhold mellem Latinamerika og USA og forskellige former for mediepolitik, der skulle mindske den amerikanske indflydelse. Samtidig viser Fox, at imperialismeteorierne er forældede – de formår ikke at beskrive den udvikling, der er sket de sidste 20 år, hvor der er opstået en »omvendt kulturimperialisme« i form af latinamerikansk eksport af telenovela'er bl.a. til USA.

Anamaria Fadul argumenterer ud fra samme synspunkt for nødvendigheden af at udvikle en ny medieforskning i Latinamerika – en forskning, der tager fiktionsgenrer som telenovela'en alvorligt. Artiklen rummer samtidig et rids af udviklingen i den latinamerikanske medieforskning siden 70'erne. Kulturforskeren *Néstor Garcia Canclini's* artikel er en sand tour de force gennem Latinamerikas kulturelle, politiske og medieteoritiske landskab. Artiklen dissekerer et af nøglebegreberne i den latinamerikanske kulturforskning: »Det folkelige«, og viser, hvordan begrebet bliver formet, brugt og misbrugt af forskellige grupper, inklusiv forskerne. I modsætning til Fadul forsøger Canclini at fastholde et makroperspektiv i forskningen, og også han fremlægger argumenter for og forslag til en ny, tværdisciplinær medie- og kulturforskning.

De to næste artikler fokuserer på det mest omtalte og sete medieprodukt i Latinamerika: *Tele-*

*novela*en – her først og fremmest den brasilianske version. *Thomas Tufte* retter i sin artikel opmærksomheden mod den brasilianske telenovela. Han giver en analyse af de form- og indholdstræk, der gør *novela*erne til publikumsmagnet og samtaleemne, og af de sociale og kulturelle træk i det brasilianske samfund, der giver grobund for »det brasilianske melodrama«. I artiklen »Drømmefabrikken« beretter den brasilianske telenovela-producent *Paulo Grisolli* om *novela*en set indefra, som medieprodukt, som drøm og som trumf i tv-selskabernes konkurrence.

De to sidste artikler beskæftiger sig med kommunikation fra et udviklingsperspektiv. De skriver sig ind i en central politisk debat i Latinamerika, nemlig spørgsmålet om kommunikation som et middel til at opnå borgerrettigheder. *Cici-*

lia M. Krohling Peruzzo diskuterer de muligheder for udvikling og bevidstgørelse, som lokal medieproduktion rummer. Hun beskriver to latinamerikanske medieprojekter og analyserer de forskellige betingelser for lokal deltagelse. Lokal videoproduktion som et middel til bevidstgørelse er også emnet for *Claudius Ceccons* artikel. Ceccon, som er leder af et center for alternativ videoproduktion i Brasilien, beskriver idéen bag centret: At formidle de sider af almindelige menneskers liv og dagligdag, den sociale og politiske kamp, som man ikke ser på de kommercielle tv-kanaler. Han beskriver også de praktiske og politiske besværligheder ved projektet.

Bagest i nummeret findes temarelevante bog- og spillefilm anmeldelser. Begge de anmeldte spillefilm kan fås hos Statens Filmcentral.

Kommunikation og udvikling

Af Kristian Paludan

Hvilken rolle spiller kommunikation for udvikling? Holdningerne til dette spørgsmål har ændret sig de sidste tyve år. Kristian Paludan beskriver den udvikling, der er sket i forholdet mellem de private hjælpeorganisationer i Nord og bistandsmodtagerne i Syd, specielt hvad angår kommunikation. Hvor kommunikation før blev opfattet som et værktøj og man lagde størst vægt på hardware, opfattes kommunikation nu som en del af udvikling, som en proces, hvor deltagerne opnår selvverd og bevidsthed. De alternative videoproducenter spiller en vigtig rolle f.eks. i Latinamerika og der er sket en tilnærmelse mellem dem og udviklingsorganisationerne de sidste år. Begge parter står i et dilemma overfor tv – de vil gerne kommunikere til et massepublikum, men oplever, at deres budskaber forvrænges af tv. Til slut i artiklen giver Paludan nogle bud på det fremtidige samarbejde mellem Syd og Nord på kommunikationsområdet. Artiklen er det oplæg Paludan holdt på Folkekirkens Nødhjælps Konference om TV og Video i Latinamerika, November 1992.

Det bliver ofte hævdet, at de traditionelle ulandsorganisationer i Nord har ringe forståelse for kommunikationsaspektet i udviklingsarbejdet eller mere specifikt for *kommunikationsprojekter*. Rent faktisk skrev Zebra News (udgivet af det EF-finansierede ZEBRA AV-netværk for Nord-Syd forståelse) for nylig:

»Mange hjælpeorganisationer modsætter sig kommunikationsprojekter, fordi de er for komplicerede og for politisk kontroversielle.... Kommunikationsprojekter udgør et ømfindeligt område for mange hjælpeorganisationer, som holder sig til at grave brønde, bygge skoler og forbedre landbruget.«

Hvor grel denne karakteristik end er, så indeholder den et gran af sandhed: alt for længe har hjælpeorganisationerne – statslige og ikke-statslige (de såkaldte NGO'er: non-governmental organizations) – anskuet sammenhængen mellem udvikling og kommunikation som et forhold lig det, der hersker mellem en rytter og hans hest, hvor kommunikation er underdanig eller tjener som middel for de anvisninger, der gives den af rytteren. Udviklingsorganisationerne har været længe om at anerkende kommunikation som en integreret del af udvikling og som en form for udvikling i sig selv.

Uanset de forskellige betydninger og udlægninger af udvikling og kommunikation tror jeg, at der

her er en anledning til at se nærmere på, hvad vi faktisk forstår ved kommunikationsprojekter, især i forhold til anvendelsen af alternativ video og hvad forholdet mellem NGO'er i Nord og deres partnere i Syd går ud på. I begge tilfælde står vi i et minefelt af forkerte opfattelser.

De private hjælpeorganisationer: Samarbejde Nord-Syd

For at tage det sidste først: forholdet mellem NGO'er i Nord og Syd. Alt andet lige (hvilket det jo sjældent er) har forholdet i de seneste års tid især været karakteriseret af den måde, NGO'er i Nord i højere og højere grad opfatter sig selv, ikke som direkte udførende, men snarere som mæglere og formidlere i en udviklingsproces. NGO'erne i Nord er, vil jeg påstå, i færd med at blive lyttende snarere end talende. De graver ikke selv brønde, bygger klinikker eller udvikler landbruget. De udvikler hellere forhold til partnere i Syd, som måske vælger at bygge klinikker eller grave brønde – men som også kan vælge at gøre en række andre ting, der står højt på deres prioritetsliste, inklusiv kommunikationsprojekter.

Disse forandringer, som langt fra er fuldt udviklet hos alle NGO'er i Nord, kan imidlertid ikke skjule det faktum, at det stadig er NGO'erne i Nord, der har nøglen til forholdet, nemlig til de finansielle ressourcer, som er betegnelsen i bi-